

ПРИЧАСТИЯ. МИНАЛО СВЪРШЕНО И МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ

- **Причастията** са нелични глаголни форми. Те съдържат информация за времето на означените с тях действия спрямо момента на говоренето, но не се изменят по лице. По граматичните си признаци приличат на прилагателните имена.
- **Минало свършено деятелно причастие** се образува от минало свършено време на глагола, а **минало несвършено деятелно причастие** – от минало несвършено време, като се замени окончанието **-х** във формите за 1 лице единствено число с наставката **-л**.

1. Прочетете текста и посочете вярното твърдение.

...какви е деца раждала,
раждала, ражда и сега
българска майка юнашка;
какви е момци хранила,
хранила, храни и днеска
нашата земя хубава!

Христо Ботев, из „Хайдути“

- А) В текста има три прилагателни имена.
- Б) В текста има пет глагола.
- В) В текста има пет причастия.
- Г) В текста няма местоимения.

2. Посочете вярното твърдение.

- А) Причастията не се членуват, защото са глаголни форми.
- Б) Причастията се изменят по лице и число като глаголите.
- В) Причастията се менят по род като прилагателните имена.
- Г) Всички причастия могат да се спрягат в различни времена.

3. Извадете причастията от текста и определете вида им.

С това имане бащата станал богат-пребогат. В един тих залив на брега на Егейско море построил за щерка си сарай от разноцветен мрамор и тъмен порфир, па тръгнал по села и градове да кани...

*„Главатарят, който искал да плени месечината“ –
турска народна приказка, преразказал Н. Тодоров*

4. Подчертайте миналите деятелни причастия в текста. Посочете НЕ-ВЯРНОТО твърдение.

Косите ò – златна свила – до петите се свличали и щом ги отреже, тутакси пак пораствали; от устата ò, като се засмее, зрели плодове падали и който вкуси от тях, животът му се продължавал, а болникът оздравявал; от бузите ò ален гюл-трендафил капел, та всичко край нея ухаело; водата да напие, на сладък шербет ставала; дива къпина да докосне, мигом се превръщала на лозова пръчка, отрупана от грозде-кехлибар.

„Главатарят, който искал да плени месечината“ – турска народна приказка, преразказал Н. Тодоров

- А) В текста има форми и за трите рода на миналото деятелно причастие.
- Б) Всички минали деятелни причастия, използвани в текста, са несвършени.
- В) Всички минали деятелни причастия в текста са сказуеми в изреченията.
- Г) В текста са употребени десет форми на миналото деятелно причастие.

5. Извадете миналите деятелни причастия от текста и ги запишете според вида им в съответната колона в таблицата.

Стекъл се много народ. Скоро около сарая се издигнал хубав и подреден град, който всеки чужденец гледал с почуда: улиците гъмжали от весели люде, облечени в копринени дрехи; от всяка къща се чували песни и смях на здрави и охолни хора; сергиите на мегданите се огъвали от смокини, грозде, портокали и всякакви сладки овошки. Прочул се вредом тоя град. В неговите кервансарай започнали да прииждат от близки и далечни земи уморени камили и мулета, накамарени с чуждоземни стоки за размяна...

„Главатарят, който искал да плени месечината“ – турска народна приказка, преразказал Н. Тодоров

Минало свършено деятелно причастие	Минало несвършено деятелно причастие

6. Кое твърдение е вярно за миналите деятелни причастия, които са използвани в следващия текст?

От мъка и ужас хубавицата се смръзнала на мястото си. Косите ò загуби-

ли прежния си блясък и се втвърдили като клечки; страните ѝ пребледнели и вече не отронвали ален гюл-трендафил; устните ѝ пресъхнали и не падали вече от тях сладки плодове... И щом погледнела надолу, плодородната земя се спичала, превръщала се в пустиня.

„Главатарят, който искал да плени месечината“ – турска народна приказка, преразказал Н. Тодоров

- А) Използвани са равен брой минали свършени и минали несвършени деятелни причастия.
- Б) Всички минали деятелни причастия са образувани с помощта на представки.
- В) Във второто изречение са употребени само минали свършени деятелни причастия.
- Г) Пет от използваните минали деятелни причастия са придружени от „се“.

7. Кое от подчертаните причастия НЕ е сказуемо в изреченията?

Още слънцето не залязло (А) и всички оцелели (Б) от стрелите, маждраците и ножовете люде били заробени и оковани във вериги.

Дорде войниците грабели (В) и палели къщите и дюкяните, техният главатар се втурнал (Г) в сарая...

8. Къде всички минали деятелни причастия са написани правилно?

- А) нарекъл, навлязъл, нарязъл
- Б) отсякъл, отвлякъл, отишъл
- В) донесъл, докоснъл, дописъл
- Г) залязъл, забелязъл, заминъл

9. Къде във всички причастия Я се е променила в Е?

- А) носели, цъфтели, играели
- Б) изгорели, ходели, мислели
- В) блестели, вървели, живели
- Г) летели, търсели, мечтаели

10. В кой ред е допусната правописна грешка?

- А) Главатарят не знаел какво ще се случи.
- Б) Те били неподготвени за силната буря.
- В) Разбойниците немогли да стигнат върха.
- Г) Неуспелите да избягат мъже загинали.

11. Препишете текста и поправете правописните грешки и грешките в членуването.

Изведнъж точно такава буря налетяла: завили не укротими вихрушки, облаците започнали да се тръшкат о земята, върховете се разлюляли, долищата загърмяли... Тъй отвърщали звездите на дързоста на главатарят да им открадне скъпото съкровище... Връз не канените пришълци се посипала градушка от огнени стрели.

ПРИЧАСТИЯ. МИНАЛО СВЪРШЕНО И МИНАЛО НЕСВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ

1. А
2. В
3. станал, построил, тръгнал – минали свършени деятелни причастия
4. В
Косите ѝ – златна свила – до петите се свличали и щом ги отреже, ту- такси пак пораствали; от устата ѝ, като се засмее, зрели плодове падали и който вкуси от тях, животът му се продължавал, а болникът оздравявал; от бузите ѝ ален гюл-трендафил капел, та всичко край нея ухаело; водата да напие, на сладък шербет ставала; дива къпина да докосне, мигом се превръщала на лозова пръчка, отрупана от грозде-кехлибар.
5. Минало свършено деятелно причастие – стекъл, издигнал, прочул, започнали
Минало несвършено деятелно причастие – гледал, гъмжали, чували, огъвали
6. А
7. Б
8. Б
9. В
10. В
11. Изведнъж точно такава буря налетяла: завили неукротими вихрушки, облаците започнали да се тръшкат о земята, върховете се разлюлели, долищата загърмели... Тъй отвърщали звездите на дързостта на главатаря да им открадне скъпото съкровище... Връз неканените пришълци се посипала градушка от огнени стрели.
Изтръпнали безстрашните войници – срещу такъв враг досега не били излизали.
12. Главатарят не искаше повече да слуша. Махна с ръка, затръбиха бойните тръби, забиха барабаните, задрънка окървавеното оръжие. Събраха се всички войници и тръгнаха към планината, над която висеше месечината. Вървяха, вървяха през камънаци и пущинаци; пътя им преграждаха дълбоки пропасти и високи планини. Денем пек ги изпичаше, нощем мраз ги мразеше, а те все вървяха, препъваха се, падаха; някои останаха да лежат без мощ на място, другите ги прескачаха и продължаваха. Понякога им се струваше, че вече ще свършат мъките – събраха нови сили и се устремяваха нагоре.